

НЕ ЗАБРАВЯЙТЕ, НО НЕ ОТМЪЩАВАЙТЕ!

НАЦИОНАЛЕН ВЕСТНИК

ТРАКИЯ

Брой 10 • год. ХСVII • 25 май 2018 г. • цена 0,40 лв.

www.stdbg.org

**„ФОКЛОРЕН ВЕНЕЦ БОЖУРА“
26-27 МАЙ 2018 Г.**

**XXVI Национален
Странджанско-тракийски събор**

**ОРГАНИЗАТОРИ:
ОБЩИНА СРЕДЕЦ,
СЪЮЗ НА
ТРАКИЙСКИТЕ
ДРУЖЕСТВА В БЪЛГАРИЯ,
НАРОДНО ЧИТАЛИЩЕ
„ПРОБУДА – 1897“**

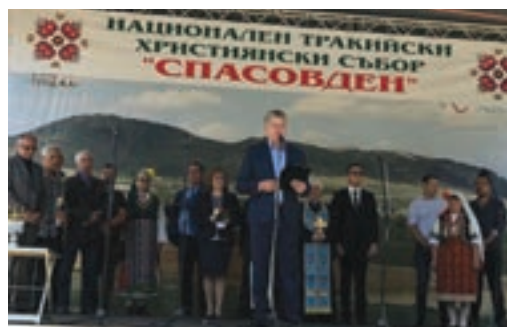
ЗА 14 ПЪТ – „СПАСОВДЕН“ НА БАКАДЖИЦИТЕ

Преживяното от тракийските
бежанци няма да бъде забравено

На 17 май т.г. лесопарк „Бакаджи-ка“ отново бе домакин на Националния тракийски християнски събор „Спасовден“, организиран от тракийското дружество в Ямбол, Община Тунджа и Община Ямбол и Съюза на тракийските дружества в България. По традиция по време на ежегодния събор се състоя и надпяване на самодейни изпълнители от цяла България. Тази година на сцената се представиха близо 40 певчески и танцови състави и народни оркестри, както и индивидуални изпълнители.

Негово Високопреподобие архимандрит Димитрий в съслужие с отец Стоян, отслужи благодарствен молебен. Съборът бе открит от председателя на дружество „Тракия“ – Ямбол Михаил Вълв – зам.-председател на Съюза на тракийските дружества в България.

Благодаря за подкрепата и за при-

съствието днес на представителите на Българската православна църква, защото ако нея я нямаше, голяма част от нашите традиции биха били загубени, каза в словото си председателят на Съюза на тракийските дружества в България Красимир Премянов. Той подчерта и значението на това, че традицията на събора бе възстановена и че той е едно от основните събития в тракийския календар. У тракийци е закодирано да пазят традициите. А народ, който не помни и не тачи историята си, няма бъдеще, заяви Премянов.

В приветствието си кметът на община „Тунджа“ Георги Георгиев подчерта, „че днешният събор показва богат-

ството на фолклора ни, като празник, който пази връзката с нашите корени и утвърждава българските традиции“. Приветствие към присъстващите отпрати и заместник-кметът на община Ямбол – Илиана Бицова

На откриването бяха и председателят на Общински съвет „Тунджа“ – Георги Петров Георгиев, заместник-областният управител Христо Колев, заместник-кметовете на община „Тунджа“ Станчо Ставрев и Георги Чалков, дейци на тракийското движение, общественици и др.

Традицията да се чества Спасовден на Бакаджиците е стара. Хората от околните села и от Ямбол са се събирали тук, тъй като черквата, която се намира в подножието на върха е „Възнесение Христово – Св. Спас“. Тук те идвали да се молят, но скоро на Бакаджиците се „ражда“ събор, на който се изявяват певци и инструменталисти от различни поколения и така се запазват и популяризират българските народни песни и танци. Съборът в началото е регионален, после прераства в национален. Тракийските бежанци, заселили се в този край, също тачат Спасовден и това доказват техните потомци сега. На Спасовден на събора и тази година бяха припомнени страданията на бежанците от Източна и Западна Тракия, изразена бе признателност към патриотизма и саможертвата на тракийските бежанци. Преживяното от тракийските бежанци не бива да бъде забравено.

Проф. Иво Христов за ситуацията
на Балканите:

**ДУША ДА
НИ Е ЯКА!**

Българската политическа
каста не носи
никаква отговорност

за поведението си – руският газ ще ни бъде предоставян като турски със съответната надценка. Америка гледа на Европа като на запазено свое ловно поле, анализира социологът

„Турция бавно се отлепя изживява като самостоя- от западния геополитиче- телен елемент на сила и ски кораб. Това рязко вдига постигна успехи. Нейните българската геополитиче- интереси са на Балканите, ска цена, но може и да ни в Кавказ, Сирия и Северен изиграе много лоша шега.“ Ирак“, казва професорът. Това заяви проф. Иво Хри- На Балканите Турция, не- стов, социолог и депутат стов“, бе мотото на разго- зависимо кой управлява в от „БСП за България“ на Анкара, поддържа ислям- срещата си с пловдивча- ска дъга от Босна през Ро- ни, пред които говори за допите и Северна Гърция, която буквално прерязва геополитическите реално- сти. „Геополитическите ре- на две полуострова, изтък- алности през аналитичния ва проф. Иво Христов. „На поглед на проф. Иво Хри- Балканите Турция залага стов“, бе мотото на разго- на дългосрочни политики вора в Голямата къща. – засилване на мюсюлман-

„Старите баланси са ските малцинства (Тур- разрушени, новите не са ция, например, инвестира изградени, а по средата страшно много в Босна – в е пропаст“, казва соци- инфраструктура, пътища). алният учен за глобална- За албанците има „битка“ та ситуация и анализира между регионалния геополитическо- политически хегемон Турция мястото на България меж- и глобалния – САЩ. ду интересите на Русия, и САЩ, Турция и Китай на Балканите. „Турция се

Продължава на 2-а стр.

СТЕФАН НАЧЕВ НА 60 ГОДИНИ

Главният секретар на СТДБ бе награден със златен медал „Капитан Петко войвода“ с лента

На 15 май т.г. Стефан Начев – главният секретар на Съюза на тракийските дружества в България, навърши 60 години. На чаша вино юбилярят събра тракийци и приятели. Председателят на Съюза на тракийските дружества в България Красимир Премянов му благодари му за всеотдайната работа за тракийската кауза, пожела му здраве и много нови успехи, връчи му най-високото отличие на СТДБ златен медал „Капитан Петко войвода“ с лента и паметен подарък. Стефан Начев получи много поздравления.

АНЖЕЛИНА ЯНЕВА

Първа родова среща си организира старият тракийски род – Гареве в стамболовското село Долно Черковище. Повече от 40 потомци от цялата страна присъстваха на тържеството и запазиха традицията да съхраняват рода си. Най-възрастният бе 80-годишният Никола Гарев от пловдивското село Крумово, а най-малкият представител бе неговият правнук – 9-месечният Кристиан.

Старата фамилия тръгва от дядо Гарьо, който имал петима синове. От двама от

СТАРА ТРАКИЙСКА ФАМИЛИЯ СЕ СЪБРА В ДОЛНО ЧЕРКОВИЩЕ

Наследниците на бежанци от Беломорска Тракия Гареви днес са из цяла България

тях Вълчо и Никола тръгва хасковският клон. Синът на Вълчо – Иван, е роден през 1876 г. и е живял в Долно Черковище до 1951. Той имал 6 деца и им предал традицията да пазят и уважават рода.

Първите сведения за

старата тракийска фамилия идват още от 1861 г. Един от членовете на хасковския клон е изготвил кратка история след проучвания. Тя е написана преди 30 години. Участвал е с нея на национален политически конкурс, а тя носи името

„Родовата история на род Гареве“.

Родът тръгва от Домуз дере, Беломорска Тракия. Пристига в България преди края на Балканската война през 1913 година, като първо се настанява в с. Гарваново. След приключ-

ването на военните действия се връща отново в родното място. По това време френски войски връщат териториите на Гърция. До 1923 година родът продължава да живее спокойно в бащината къща,

бяха изготвили родословно дърво. Специални бажове с имената на всички присъстващи бяха раздадени на всеки от

Проф. Иво Христов за ситуацията на Балканите:

ДУША ДА НИ Е...

Продължение от 1-а стр.

Албанците са най-бързо растящата демографска маса на Балканите в момента, когато славяните и гърците са влезли в демографска спирала надолу. Затова който контролира албанците, контролира Македония, Сърбия, Албания и индиректно – България. Границата на албанския етнически лимес в момента се намира само на 40 км от западната ни граница, а някога те са били на 300 км. Град като Струга, където са творили братя Миладинови, в момента е албански град с албански кметове и населени с албанци села наоколо. Охрид, другата наша гордост, в момента е обкръжен от север и от запад с албански села. Албанците имат добре организирана миграция в Гърция. Не трябва да се забравя и изключително мощната албанска мафия, която контролира пътя на наркотиците. А това е мощен ресурс на бързо оборотни пари.

Турция залага на албанския експанзионизъм така, както и в късната Османска империя. Едно от българските въстания – в Ниш, е потушено от албански наказателни отряди. Те са направили пирамидата от черепи в Ниш. В България вече има два района, които вече са етнически обособени – Делиормана и Родопите, каза проф. Христов. Според него обаче този интерес на Турция влиза в директен сблъсък с интересите на САЩ. Затова проф. Христов не изключи Балканите да станат бойно поле за тези интереси. „Душа да ни е яка“, бе неговият извод.

Освен това в нашия регион с пълна пара върви сблъсъкът между англосаксонския свят и Русия. „Англосаксонците винаги имат особена технология за контрол на света. До-

като руският подход е масово контролиране на някаква територия, което означава огромен разход на сили и средства за „цивилизоване“ на тази територия. Само сравнете Узбекистан и Таджикистан и Афганистан. Разликата в цивилизационното ниво е колосална, защото „лошите“ руски колонизатори създадоха болници и училища, писмен език в тези две бивши съветски републики. Англосаксонците не действат по този начин. Те създават точки на присъствие и контролирана клиентела около тях“, каза проф. Христов. Според него обаче Русия има крайно неадекватна политика на Балканите през последните 25–30 години.

„В последно време Русия претърпя тежки геополитически поражения не само в Украйна, Русия беше изхвърлена от Черно море, с последните събития – и от Македония. Единствените й опити в момента са да задържи своето влияние в Сърбия. Но въпросът е докога. За Сърбия, която бе бомбардирана от НАТО, е въпрос на време да мине от другата страна“, анализира той. Освен традиционните играчи Русия, Турция и САЩ, на Балканите в последно време се изявява и друг глобален играч – Китай, обръща внимание Иво Христов. И подчертава големите инфраструктурни проекти, чрез които Китай навлиза на полуострова. За Пекин Балканите са вход към Европа. Америка се опитва да пререже китайското развитие по море, но Поднебесната империя отвръща с опит за изграждане на сухопътна траса за своите стоки по древния Път на коприната. „Америка гледа на Европа като на запазено свое ловно поле“, обръща внимание проф. Иво Христов.

Той се спира и на т.нар. руски проекти. Според него анализато-

рите, които преди пламенно са ни обяснявали колко лош проект е АЕЦ „Белене“, сега със същия план ще ни обясняват колко е мъдро решението на правителството да го строи. Иво Христов припомни и съдбата на „Южен поток“, който бе спрял. Сега се реализира „Турски поток“, но президентът Ердоган е дал да се разбере, че от него газ към Гърция няма да тече. Можело да има малко „ручейче“ към България.

Българската политическа каста не носи никаква отговорност за поведението си – руският газ ще ни бъде предоставян като турски със съответната надценка, анализира социологът. И припомни, че преди години ние сме продавали руски газ на Турция.

В гръцкото село Димарио вече се работи по изграждането на дългоочаквания път Рудозем – Ксанти, съобщи кметът на община Рудозем Румен Пехливанов, който заедно с председателят на ОбС д-р Владимир Янков бяха на посещение в Гърция по покана на кмета на община Мики Джемил Кабза.

„Видяхме на място как върви подготовката за строителството на пътната отсечка от ГКПП „Елидже“ до с. Димарио. Посетихме началната точка на пътната отсечка, където в момента кипи усилено строителство на първото кръстовище за с. Димарио. С ръководителя на обекта от фирма „Актор“ и нашия домакин преминахме по цялото трасе и стигнахме до пресечената точка на бъдещото ГКПП. Подготвителните работи са към края си и съвсем скоро ще започне същинското строителство на пътното легло, 11 броя водостоци, мостове и тунели. Временния път е готов на 90 %, подготвя се бивак за техниката, база за преработка на скален материал и депо за фракции. Видяното дава увереност, че от гръцка страна нещата наистина са сериозни

и едно дългоочаквано събитие е на път да се реализира“, каза Пехливанов. Припомняме, че гръцката фирма „Актор“ спечели търга за изграждане на пътя между Димарио и границата до бъдещия ГКПП Рудозем–Ксанти. Търгът, обявен от държавното гръцко дружество „Егнатия одос“, се проведе на 18 януари т.г., като „Актор“ печели с оферта, която е на половина по-евтина от обявената първоначална цена – 49 658 280 евро.

Процедурите за възлагане на обществени поръчки в южната ни съседка са съвсем различни от тези у нас. По закона за обществени поръчки и след отварянето на офертите вече има избран изпълнител и сключен договор.

Отсечката от черен горски път, който ще се прави, е с дължина около 8 километра, а срокът за изпълнението на обекта е 2 години. Финансирането на проекта е осигурено от три източника – Префектура Източна Македония и Тракия, Оперативна програма „Транспорт“, Програма за европейско териториално сътрудничество „Гърция–България“. Заради трите източника на финансиране

обектът е разделен на три части – първо е 1,49 км, след това – 3,16 км, и последни – 3,33 км до самия ГКПП. За изграждане е обявена последната част от проекта между Ксанти и гръцко-българската граница. Пътят ще е с размери 7,5 до 10,5 метра. Поради това, че теренът е високопланински е заложена ограничителна скорост от 40 до 50 км/ч. По проекта са предвидени 11 моста с обща дължина около 855 метра и два единични двупосочни тунела с дължина 273 метра.

Предстои областният управител на Смолян да обяви обществена поръчка за изграждането на 800 метра път от българска страна до бъдещия граничен пункт, който ще е за всички видове автомобилен транспорт. Очаква се ГКПП Рудозем–Ксанти да заработи най-късно през 2020. Прогнозното натоварване е за над 4300 превозни средства на ден, от които 200 автобуса и близо 1 400 товарни автомобили и ТИР-ове. Пунктът ще е доста по-голям от този на Маказа и се очаква да поеме интензивния поток с по 4 ленти за преминаване в двете посоки.

ГЪРЦИТЕ ЗАПОЧНАХА СТРОЕЖА НА ПЪТЯ ДО ГКПП РУДОЗЕМ-КСАНТИ

Пунктът ще е по-голям от този на Маказа

РАЗОРЕНИЕТО НА ТРАКИЙСКИТЕ БЪЛГАРИ – ПЪРВИЯТ ГЕНОЦИД НА XX ВЕК

ГЕОРГИЯ КИНЕВА

Георгия Кинева е родена в Хасково. Обича да запълва времето си, четейки за историята на страната ни, като най-голям интерес за нея представляват непознатите за широката публика личности и събития. Пише това съчинение преди две години, когато е ученичка в ГПЧЕ „Проф. Д-р Асен Златаров“ в Хасково. Намерихме го в bulgarianhistory.org.

„По на юг, в един дол имаше трупове на около 100 души жени и деца; там имаше малки деца, хващани за крака и умъртвени, като са били удряни о земята. Други, съвсем малки, още в повои, и връз тях турени тежки камъне та така затиснати са умрели. После по Тахтаджик-балкан намерихме измрели деца, хвърлени по пътя при Курбалъка, при сборното място, деца в пелени, хвърлени, умрели. По-насам имаше едно новородено и оставено голичко.“

Така проф. д-р Любомир Милетич описва една от най-големите трагедии в българската история в своята книга „Разорението на тракийските българи през 1913 г.“. Отдавна тракийският геноцид е признат за първия в историята на XX век. Той бележи началото на един феномен, който в следващите десетилетия ще се превърне в най-големия световен проблем, причините за които и до днес са неясни.

През 1913 г. в селото Булгаркьой (населено с българи) няма нито една турска къща. Населяват го около 2000 души, българи, чието единствено желание е домът им да бъде на българска земя. Населението живее богато и щастливо до 2 юли, когато в селото влизат 120 турски кавалеристи. Те събират оръжието и реквизириания дребен и едър рогат добитък, приблизително около 25 000–30 000 глави, и задължават селяните да изхранват войниците в продължение на пет дни.

На 7 юли турският началник запоядва в края на селото, край Байдановия мост, да се събере цялото мъжко население, за да им държи реч. Явяват се около 350 мъже. Но вместо реч е дадена заповед да се съберат закуп. Със залп от заградилите ги турски войници хората са покосени. Само 8 души успяват да се спасят, а жените и децата с писъци напускат от селото. Всички застигнати са обезчестявани и убивани. В следващите два дни цялото село е унищожено. Останали са живи около 900 души, от които само 60 мъже. Младите жени и девойки са пръснати по

турските села и потурчени. Така „българското село“ (Булгаркьой) е обезбългарено и заличено.

Унищожаването на български селища продължава с настъпването на турската войска в Дедеагач (Александруполис) на 19 септември 1913 г. Още с влизането в града башибозукът предупреждава българското население да напусне града и да се отправи към България. Четири дни по-късно той започва да бие и убива народа в посока към Марица и Фере (Трапезница). Очевидецът Мавер Калоянов казва за събитието следното:

Когато на 23 септември турците подбраха народа с бой се вдигна такъв сърцераздираща вик на многохлядния народ, че цял Дедеагач потрепери. Целият град стана на крак! Камък да беше човек, не можеше да не проплаче...

Мълвата за това кръвопролитие достига бързо до войводите Димитър Маджаров и Руси Славов в планината. При тях са въоръжените мъже от селата, които не са предали пушките си и са готови да се бият с многобройната турска армия. Четниците на двамата войводи и въоръжените мъже от селата пресичат образувалата се

• Бежанци от Тракия във Василико

към планините над Доганхисар и Сачанли. Една част обаче в голямата паника се отклонява към Марица. Избитите са стотици. Жените, заедно със своите невръстни деца, се хвърлят в мътните води на реката, които потичат в алено червен цвят.

От битката при Фере бежанската колона, дълга и разпръсната нашироко, се отправя към високите родопски хребети. Ужасени от сражението, изтощени от умората по пътя, гладни и жадни, отча-

В народната памет мястото остава с названието „долината на смъртта“. Събралият се народ на поляните Курбалак след клането в Армаганската долина се разделя на три основни групи. Първата, съставена от 42 жени и деца, се втурва да бяга наляво в посока Арда. Видимо те са пленени от фанатици турци и помаци. Държани са скрити по околните села повече от три месеца. И до днес не е известно какво е правено с тези беззащитни същества толкова дълго време. Намерени са едва в средата на февруари избити, изклани и хвърлени в една непроходима урва близо до Крумовград. Установено е, че са унищожени месец по-рано, т.е. в средата на януари.

Втората група е заловена от турските войници и е водена от село на село. Накрая е захвърлена в Ивайловград, след като е обрана до последния грош и изнасилвана всяка нощ.

Третата основна група от бежанската колона преминава шапканата и азмаците над село Сачанли и се насочва към Коджаяле. През родопските върхари и поляни между Крумовград и Ивайловград стига до Илиева нива. Там жестоко са избити над 200 пеле-

начета и техните майки. Спасилите се по чудо продължават пътя в мъки и стигат до брега на река Арда, където днес е град Маджарово, а тогава се е намирала границата между България и Турция, която за тях е била границата на спасението. Керванът на тракийското население се охранява от двете страни и отзад от четници на войводите Димитър Маджаров и Руси Славов. Но те непрекъснато са преследвани от животински озверилите турци. Непрекъснати са сраженията. Тежният балкански път по барчини и падини става непосилен особено за майките, чиито мъже са избити и носят рожбите си на ръце. Заплашени да бъдат настигнати и насечени, те изоставят много деца – плачещи и беззащитни.

Кървият път на тракийските мъченици приключва на 4 октомври с преминаването на р. Арда при село Ятаджик. Но и тук пред прага на България злочастният план на Турция не спира до разоряване и унижение на тракийските българи. Турците устройват засада на движещата се колона и ненадейно връхлитат върху народа с мечове и куршуми. Започва кървава битка между многобройния

освирепал враг и малобройните български четници. Останалите живи бягат към Арда, в чиито буйни води потъват много жени и деца. Бреговете са покрити с трупове на обезглавени старци и деца с избодени очи. Водите потичат в ален цвят. Тръгналите от бреговете на Бяло море българи по пътя към Стара България да търсят спасение се оказват тук, в Ятаджик, в коравата преградка на смъртта. Загиват повече от 2000 души

Маджарово винаги остава в паметта на тракийци като един болезнен спомен, символ на жертвата в името на желанието за завръщане в пределите на Родината. Днес за този ужасаващ епизод от родното минало ни напомня мемориалът „Илиева нива“, издигнат в памет на тези 40 000 българи, на изравнените със земята села и най-вече на невинните деца, посечени тук.

Материалът е написан по изследванията, поместени в „Погромът на тракийските българи през 1913 година – разорение и изстребление“ на проф. д-р Делчо Порязов и „Разорението на тракийските българи през 1913 г.“ на проф. д-р Любомир Милетич.

• Войводата Димитър Маджаров пред останките на двама свои бойни другари

бежанска колона още същия ден близо до гр. Фере. На един километър преди селището те нападат башибозука.

Докато трае боят, местното население се насочва към планината, оставяйки всичко, което не е може да се носи на ръце. В сражението загиват много мъже и от двете страни. Но тъй като българските четници предварително избират позициите, падналите турци са по-многобройни. В престрелката е убит и командирът им, след което те се разбягват панически. Истинска трагедия обаче сполетява бежанския поток. Войводите дават указание той да се отправи наляво

яните българи спират за почивка в Армаганската долина на 25 септември. Там те са нападнати от 200 войници, които са на път да подпалят неунищожените все още български села в околността. Започва истинска сеч. Насядалото население се разбягва, но стотици старци, жени и деца попадат под кървия ятаган. За тази трагедия по-късно проф. Любомир Милетич пише:

Това, което след 9 месеца заварихме в Армаган беше достатъчно, за да се установи без всякакво съмнение, че тук наистина е имало човешка касапница!

• Мемориалът „Илиева нива“

ЯВОР САРЪЕВ С КНИГА ЗА БЪЛГАРОЕЗИЧНИТЕ МЮСЮЛМАНИ

ГЕОРГИ КУЛОВ

Синът на Кръстителя на Родопите Боян Саръев – Явор представя на 15 май т.г. първата си книга за миналото на българите мохамедани в Народно читалище „Обединение 1913 г.“ – Кърджали. Присъства и семейството му, дало подкрепа за дългогодишните му проучвания. Книгата е под надслов „Българоезичните мюсюлмани в Западна Тракия през втората половина на XX в.“ Изследването е дисертационният труд на Явор Саръев, защитен след сериозни проучвания в архивите на южната ни съседка. Книгата е издание на реномираното издателство Тангра ТанНакРа, съвместно с родолюбивата организация „Дружба Родина“. Авторът приема термина българоезични мюсюлмани, имащ гражданственост в Гърция. В книгата изтъква, че изследването му е насочено към „помациите“ от Ксанти и Комотини.

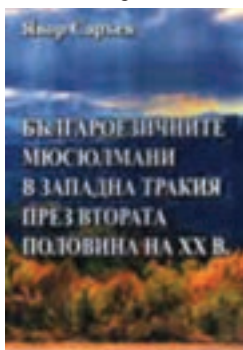
Явор Саръев започва изследването си с прегледа на най-ранните сведения за българите мохамедани в Северна Гърция по време на Османската империя. Той е категоричен, че става дума за ислямизирани славяни.

Фокусът на книгата е в по-ново време, като се прави преглед на състоянието на общността през първата половина на XX в., след Втората световна война, до Кипърската криза, по време на военния режим и след влизането на Гърция в Европейската общност. Специално внимание е отделено на либерализацията на политиката на гръцките власти, водеща до отмяна на редица рестрикции към мюсюлманското население и преди всичко към българите мохамедани. Акцент е поставен и върху образователната политика.

Явор Сариев се спира и на

действията на турското консулство в Комотини за разширяване на влиянието на Турция сред българите мохамедани. Той разглежда дейността на знаковата фигура на Ахмед Садък. В книгата е отделено внимание и на неправителствените организации сред българите мохамедани за осъществяване на политиката на гръцката държава. Явор Саръев е категоричен, че тя е насочена към формиране на отделен етнос – помашки.

Авторът на изследването е роден през 1984 г. в Крумовград. Завършва Софийската духовна семинария „Св. Иван Рилски“ през 2002 г. Продължава образованието си в Богословския факултет на СУ „Св.Климент Охридски“. През 2010 г. завършва магистърска програма „Балканите между християнство

и ислям“ с тема „Дружба Родина – създаване, дейност и разгром“. Защитаваше докторска дисертация на тема „Българоезичните мюсюлмани в Западна Тракия през втората половина на XX в.“ под научното ръководство на проф. дин Георги Даскалов и доц. д-р Михаил Груев. („Нов живот“)

БЪЛГАРИНО, ПОЗНАЙ СЕБЕ СИ...

„Ние сме народ от чичовци“ – така се нарича литературната анкета на Тодор Коруев с Любомир Котев

В Художествената галерия в Ямбол на 15 май г. се състоя премиерата на литературната анкета на Тодор Коруев с писателя Любомир Котев, издадена от „Захарий Стоянов“. Анкетата носи надслов „Ние сме народ от чичовци“.

Премиерата бе открита от Тенко Тенев, председател на писателското дружество в Ямбол. Той представи и анкетатора и анкетирания. Директорът на издателство „Захарий Стоянов“ разказа как се е родила тази книга и оцени високо труда на двамата. Той връчи на Любомир Котев плакет на Съюза на българските писатели за неговия принос в развитието на българската литература. Тодор Коруев в своето изложение изтъкна задоволство от намерения верния език в правенето на анкетата, което се дължи най-много на общия интерес на двамата към народопсихологията. Любомир Котев пък се спря подробно на художественото изследване на Тодор Коруев „Овньо лъо вакал, каматан... Жалба по славното родопско овчарство“, което сравни с наро-

доведските произведения на Ст. Н. Шишков, Васил Дечов, Христо Попконстантинов и др.

Анкетаторът е виновник за успеха на начинанието – с ерудицията си и с познанията си в народопсихологията. С писателското си съучастие и пряките въпроси помагаша на белетриста и народопсихолога Любомир Котев да ни отведе до най-потайните кътчета на творческото си битие и да ни разкрие още по-убедително характерните черти на националния ни характер. Другият виновник за книгата – „разпитваният“ е от Ямбол, но живее повече в Медвен – на педя от родната къща на Захарий Стоянов. Потомък е на бежанци, пращан му Делчо от майчина страна е преселник от Беломорието, а от бащина страна са бежанци от Одринска Тракия.

Любомир Котев е рядка птица в нашата литературна джунгла. Влиза в нея като литературен критик, но не

му допада ролята на платен клакър. Пише три книги с разкази за селото, но си остава гражданин, превъплътيل се в селски писател. В „Амаркорд“ обобщава спомените си за детството, в което е заобиколен от всякакви чешити и градски легенди. С Христо Карастоянов изтърсиха на пазара две книги с паралелни пародии: „Е.Г.Н.: Година на тигъра“ и „2007: Оцелелия спомени“, за да създадат жанра „огледални разкази“. Въобще Котев подминава жанровите правила като бързия влак Сточна гара, за него писането е фиволно занимание, игра без много правила, това се опита да докаже и с „дилетанския“ си роман „Херострат 1972“.

С народопсихологическите си „залиски“ Любомир Котев не се прави на учен, още повече, че не долюбва

ония „нищожни човечета с научни звания – несъразмерни и смешни като Иванчо Йотата“. Той тълкува автентичния българин, като „чете“ казаното, показаното от Захарий Стоянов, Вазов, Алеко, Йордан Йовков, Чудомир. За писателя-народопсихолог чичовщината е по-страшна от байганювщината. Неологизмите байганлък и байганене е изковал заедно с Димитър Яръмов, а чичовщината е на Любо Котев. Той направи и свой „прочит“ на Йордан Йовков, за да ни покаже как белегистът като невероятен художник опазва националната идентичност на българина. Книгите с фрагменти „Народопсихологии“ и Multa raucis – мисли на глас, са поучително (а не похвално) житие на българския национален характер, а и заклиание: „Познай себе си!“.

На премиерата присъства и зам.- председател на СТДБ Михаил Ъвлов – председател на тракийското дружество в Ямбол.

КОСТЮМИТЕ НА ТРАКИЯ И МАЛА АЗИЯ

от фонда на Регионалния
исторически музей – Бургас

**МАЛГАРО-КЕШАНСКА ОБЛАСТ ИЛИ
с. КАДЪКЪОЙ, ИЗТОЧНА ТРАКИЯ**

Малгарска и Кешанска околии се намират в най-южните части на Източна Тракия. В тях най-големите български села са Булгаркьой, Лезгар, Кадъкьой, Пишман и Теслим. Те понасят първи ударите на турското отмъщение.

След подписването на мирния договор в лондон през 1912–1913 г. населените места в Кешанска околия остават в територията на България, а тези в Малгарско минали към Турция. На малгарските българи им е предложено да се изселят в изоставените села на северозапад от линията Мидия-Енос, която тогава се явява граница между България и Турция.

За няколко дни населението се организира и хората се преместват в посочения район. Те организират новия си живот, без да подозират, че това доброволно изселване ще се обърне в пагубно бягство.

Подготвяла се Междусъюзническата война. Турската армия започнала да настъпва и да безчинства по тези земи. Оцелелите българи търсят убежище в пределите на стара България. Тези бежанци са настанени в Созопол, Бургаско, Ямбол, Сливен и околните села.

**СЕЛО МАЛЪК ДЕРВЕНТ, СОФЛИЙСКО,
ЗАПАДНА ТРАКИЯ**

Село Малък Дервент е разположено в подножието на Източните Родопи на около 25 километра от град Софлу, на левия бряг на р. Казълделли. Към края на XIX век то е занаятчийски и търговски център на близо 40 населени места. Главните поминъци на неговите жители са земеделието, скотовъдството, тютюнопроизводството, бубарството, лозарството и търговията.

Първото българско училище в Малък Дервент и открито през 1891–1892 г. по времето та учителя Сава п. Иванов и в него са допуснати и момичетата. Това нововъведение среща голяма съпротива от страна на по-консервативните първенци.

Сбед освободителната война от 1878 г. цялото население бяга към карнобатските села Сунгурларе, Еникьой (дн. Черница) и Ямбол. След Балканските войни и нашествията на турците отново има изселвания от Малък Дервент в Хасковско и Харманли. Окончателно, като бежанци, българите от село Малък Дервент са настанени след гръцката реокупация в ивайловградските села Мандрица, Пелевун, Дребишна и др. Оттам те се пръскат и в други части на България.

Женски саян костюм, битувал в село Кадъкьой, област Малгара, източна Тракия
Снимки Колин Стюърт

Женски сукманен костюм от с. Малък Дервент, Софлийско, Западна Тракия
Снимки Колин Стюърт

„БЪЛГАРИН ДА НЕ ОСТАНЕ!“

Добитъкът и фуражът, храната и дървесината бяха иззети от османската войска, а издадените документи се оказаха непотребни. Изселването се извърши за броени часове и с ръчен багаж. Високата порта настани в напуснатите къщи мухамджии, повечето българи мохамедани от Неврокопско, така че пак се огласяха от българска реч.

След подписването на Лондонския договор за мир Григор Начович се озова в Цариград с мисия да подготви възстановяването на дипломатическите отношения с империята. Тогава посланиците ядно му натякваха: „Как смее българското правителство да влиза в преговори с Високата порта и да се бърка в една европейска работа? Европа ще накара турците да почитат дадените от нея гаранции. България няма какво да се меси в спора!“ В София се съобразиха тактично с острата забележка и предупредиха пратеника на Босфора да не влиза в никакви разговори за постигане на пряко споразумение. Когато османската армия пресече старата граница на царството, пак Великите сили поискаха със същата настойчивост точно обратното: „Побързайте да се споразумеете веднага, защото едва ви остават три-четири дни време. Ние не можем да изкараме турците от Одрин, а те се готвят да отидат и до Пловдив!“ Така се наложиха „свише“ двустранните преговори на Босфора, от които се пръкна Цариградският договор за мир.

Етническото прочистване се услади на „Тримата злодеи“ от „Единение и напредък“ и те решиха да го приложат по друг начин върху малоазийските българи. Този път го обосноваха със „сигурността на Дарданелите“. Международното положение на Османската империя обаче не ѝ позволяваше да прибегне отново до ятагана, та се избра икономическата принуда, примесена с всекидневно тероризиране от „неотговорните фактори“. Докарани до всеобща несигурност, набеязаните жертви сами трябваше да усетят необходимостта да напуснат родните места.

В Мала Азия около Бандърма, Баля и Бурса в 30 села живеяха напрегнато 60 000 българи, които се бояха да не ги сполети жестоката участ на техните братя от Източна Тракия. Зачестиха заплахи от османската власт, че ако не се изселят доброволно, ще бъдат „силом изгонени“ или направо изклани. На 19 декември 1913 година Радославов предложи на Министерския съвет да отпусне средства за превозването с параходи на застрашените сънародници от малоазийския бряг до Беломорското крайбрежие, което „народните интереси изискват да бъде населено с българи“. Преселването обаче трябваше да се извърши постепенно, след като бъдат продадени имотите на „при-

лични цени“.

На първо време се набеязва изселването на 12 села, чиито 12 000 жители проявиха наклонност да се озоват в Западна Тракия поради грабителските набези на закриляните от властта черкези. Те обаче трудно биха намерили купувачи на къщите и нивите, тъй като Високата порта настояваше да ги получи безплатно и да настани там своите бежанци от Балканите. В постановление № 14 от 4 януари 1914 година правителството на Радославов прецени, че макар и откъснати от отечеството, малоазийските българи „са запазили както българския език, тъй и всички свойствени на българина национални черти“. „Те са трудолюбиви и надежден елемент, от който държавата може да има само полза, а не вреда. Те, ако се оставят без внимание от българското правителство и от Българската църква, с течение на времето ще погинат, засенчени под чуждо духовно влияние и угнетение.“

Най-изгодният начин за преселниците бе да заменят своите имоти с такива на български турци в царството. Вместо да изоставят имоти, които не биха могли да продадат, изселниците нямаше да останат без покрив и земеделска земя на новото си местоживее. Турците обаче се чувстваха добре в България и не желаеха да я напускат масово. Освен това санитарните власти не позволяваха вноса на добитък от Османската империя, което означаваше малоазийските българи да дойдат в Отееството „със съвсем празни ръце“ и без възможност да обработват земята.

Поставени пред тревожна неизвестност, желеащите да се изселят бяха готови „да прежалат и напуснат“ имотите, но османската власт им пречееше да продават. Либералското правителство трябваше спешно да уреди преселването с Високата порта, защото липсваше договор между двете страни по този важен въпрос. То трябваше да упълномощи свой представител пред Талаат бей, който определи на 10 февруари срок от 2 седмици за извършването на преселването. След месец започнаха да се качват на кораба „Борис“ първите групи заселници, които Централната комисия за бежанците посрещна и настани. Възникна проблем с добитъка, от който те не искаха да се делят. В противен случай те го продаваха принудително за „жълти стотинки“ или го изоставяха по напуснатите села. Наложиха се да бъде направено изключение.

Османската власт и местните турци се стремяха „да оберат и задържат колкото се може по-голяма

част от богатството на изселващите се българи“. Купувачите плащаха цената и се завръщаха с някое запитие, което заставяше продавачите да върнат парите: „По този начин продадените вещи остават без пари. Това е безспорно една пладнешка кражба!“ Властта прибаваше в джоба си част от парите и дори проявяваше наглостта да не годува: „Там в новите ви земи има всичко, толкова нещо се изостави. Защо и оттук искате да носите там?“ Господарите до последно спазваха „традиционния обичай за ограбване на раята“.

При покупката на даден имот полицията предварително задържаше „неудобните“, за да остави единствено своя човек да диктува цената или по-точно казано – заграването: „Ти работиш против османлъка! Не виждаш ли, че ние се стремим българите да изоставят селото и да настаним мухамджии, а ти отиваш да им даваш пари. Даже и заповед от Цариград да ми донесеш, пак не ще позволя продажбата!“ На изказаното съмнение, че българите ще изоставят всичко, без да продадат, полицейският началник възкликна: „Ай, ай, до дватри дни няма да остане нито един!“ Опърничавите и несъгласни да подаряват българи биваха арестувани по обичайното обвинение, че „псували турската държава и турската вяра“, така че веднага „им трошат костите“.

До 22 април 1914 година се преселиха 1650 малоазийски българи и османската власт започна да сплашва желеащите да ги последват. Тя описа цялото движимо и недвижимо имущество на „неблагодарната рая“ и забрани да го продават на „правоверни“. Покровителстваните „отгоре“ банди черкези и бошнаци „плякосваха каквото им попадне“ и не позволяваха никаква работа на полето. Мухамджирите загравяха имотите и се самонастаняха при съучастието на властта, заставяйки истинските собственици да им работят на ангария: „Разорени материално, убити духом и дообирани в пътя на своето изгнание, нещастниците пристигат в Цариград голи и глад-

ни и нищо не желаят повече, отколкото да се доберат до български бряг и земя.“

Въпреки привидната си отзивчивост Високата порта пречееше не само на продажбата на недвижимите имоти, но и на сеитбата. Радославов напразно се опитваше да разменя „село за село“, защото българските турци не бяха лишени от правото да продават свободно собствеността си. При това тях никой не ги гонеше за разлика от притиснатите „до стената“ малоазийски българи, чиито домове често биваха нападени от мухамджирите:

„Хайде вън! Кога ще си ходите у вас си!“ Българите не трябвало „да чакат харман“, а „да си тръгнат с празни ръце“. Местните власти ги стесняваха, за да настаният своите бежанци и нетърпеливо поставяха скъсени срокове за изселване – от 3 до 10 дни. Те не им обещаваха охрана за пътуването до пристанищата, за да не бъдат ограбени, а припираха „да си тръгнат тутакси щом им се извести кога ще има параход“. Черкезите нямало да ги закачат. Напротив, черкезите вече не само убиваха по пътищата, но и нападаха селата, замазвайки очите на властите с част от откраднатите жълтици.

Българската дипломация положи всички усилия да задържи своите отчаяни сънародници „до харман“, но и реколтата да не бъде разграбена от мухамджирите. Бейовете заявяваха, че преселването в Западна Тракия няма да спаси малоазийските българи, защото „било твърде възможно тия места да се върнат след не дълго време на Турция“. Високата порта правеше „политика на свършените факти“, прогонвайки „неверниците“ чрез прилагане на „местното самоуправство“. „Така тя оставя българите несвободни да се изселят, когато благоразсъдят или да признаят факта на насилието!“

На 30 май 1914 година пълномощният министър Андрей Тошев докладва за предприетите стъпки срещу засилващия се натиск за прогонване на българите от Мала Азия: „Личното мое мнение в случая е, че и да останат мандърци до хармана, пак ще бъдат ограбени, тъй като никой не ще може да извади от селото (с. Мандър – б. а.) придошлите и настанени вече мухамджии.“ Самите турци в Гюмюрджинско също не желаели да се разменят, защото продължавала агитацията, че те скоро отново ще станат поданици на султана. Техните надежди се подхранваха от самия Енвер бей, опитващ се да вкара България в нов военен конфликт с Гърция, която се насочи към Северен Епир.

Тошев разбираше „твърде голямото настояване“ на посе-

щаващите легацията молители: „Вследствие постоянните нападения от страна на околните турски и черкезки села положението на тия българи е нетърпимо и те биха изоставили всичко само да запазят живота си и честта си“. Това трябваше да стане въпреки желанието на Радославов да се действа „на разменни начала“. „Подочули за тъкменото изселване, околните черкези и турци са зачестили с нападенията и обирите.“ Убийствата и отвлеченията принуждаваха българите да караулят денонощно: „Те се опасяват, че някой ден ще бъдат подпалени и изгорени.“ Освен това османската власт щеше да поиска и плащане на данъците за текущата година, което „ще даде повод за насилственото ограбване на тия бедни хора“. „На мнение съм да се пристъпи към изселването веднага и без отлагане!“

Правителството ускори изселването, като нае английския параход „Белжън кинг“ за превозването на 1122-ма бежанци „от чисто българско потекло“ с багажа им от Бандърма в Дедеагач. На 5 юни пристигна и корабът „Надежда“ с още 320 „голи и боси“ бежанци, които били изгонени „за срок 1 час, без да им се позволи да вземат даже дрехите си“, и ограбени по пътя от въоръжени турци, плякосали и нанизите на жените. По този повод Комисията за бежанците в Дедеагач помоли Тошев „да обърне внимание на турското правителство и да настои, щото турските власти да престанат да се отнасят по тоя начин с останалите още в Турция българи и ако се явят случаи на изселвания, поне да им се даде възможност да направят това по-спокойно, да могат да вземат със себе си домашните си вещи, добитък и прочее“. „В дадени случаи властите да ги запазват от ограбвания, а не сам каймакаминът да заповядва и да взима участие в ограбването на добитъка им!“ Легацията в Цариград си запазваше правото „да издейства списък на ограбените вещи, пари и добитък и да поиска връщането им или изплащането на стойността им“.

Външното министерство настояваше българите в Мала Азия да се изселят след прибирането на жътвата, но „това се оказва невъзможно“. В някои от селата упорстваха да приберат плодовете на своя труд и да не останат без хляб: „Такава хубава земя лесно не се напуска!“ Османската власт докарваше тълпи мухамджии и с насилие ги настаняваше в къщите на българите, включително в черквите и училищата. Реколтата се изземваше в полза на държавата наред с водениците и магазините, при това чрез ангария от изселниците.

Документите за собственост вече не се признаваха, понеже били на вече български поданици: „Турското правителство е изработило систематически план за присвояване на българските села в Тракия и Мала Азия и преследва тоя си план с всички средства.“

„БЪЛГАРИН ДА НЕ ОСТАНЕ!“

Нарушаването на чл. 9 от Цариградския договор трябваше да предизвика съответните мерки спрямо вакъфските имоти в царството, „върху които в краен случай би могло да се посегне, за обезщетяване на българи изселници“.

На 12 юни 1914 г. в Дедеагач се появи параходът „България“ с още 568 бежанци, защото се оказало „невъзможно да останат на местата си и приберат жетвата си“. „Официалната благосклонност“ на Портата бе опровергана от поредица насилия. Въоръжените турци нападаха българските села, предвождани от представители на властта, стреляха напосоки и нахлуваха в къщите: „Почнали да бият, да грабят, кой какво може, като заплашвали селяните да бягат и си вървят час по-скоро, за да не бъдат изтрепани. Последните изплашени се разбягали, без да вземат каквото и да е от покъщината си. Всичко, абсолютно всичко, било изоставено при избягването, включително бубите, които били вече храсти“. Тошев трябваше да изтъкне пред Портата „по какъв начин се изгонват българите не само от Тракия, но и от Мала Азия, гдето изселването щеше да носи доброволен характер“. Той поиска „обезщетение за нанесените материални щети на изселниците както за движимите, тъй и за недвижимите им имоти“.

Високата порта правеше спънки на изселването на турците от Гюмюрджинско, което забавяше преселването на ограбените и изгонени малоазийски българи. Депутатите от този район пречеха на местната българска власт „да отвори място“ за новодошлите, а вместо 10 изселени турски села към 19 юни бяха само две: „Всички запечатани турски движими вещи са там, също и на добитъка никакви повреди не са станали“. Особено силна бе съпротивата при опразването на Беломорското крайбрежие, което се свързваше със сигурността на Дарданелите: „Ако сега не запазим брега, това никога няма да стане!“

Мъките на малоазийските българи се удвоиха от средата на юни 1914 г., когато се разрази противогръцкото движение с оглед изострения спор за беломорските острови: „При всичко, че турците в България се ползват с абсолютна свобода и гаранции за имотните им права и че не може да става никакво сравнение с отношениято към

тях в Гръцка Македония, все пак, както в Тракия, тъй и в Мала Азия, не са правили никаква разлика между българин и грък и българите са преследвани както от населението, тъй и от представителите на властта, на същите начала като гръците“. Разорени и ограбени, българите „мрат от глад“ и трябваше „да простират ръка за кора хляб“. На Радославов бе предложено да отправи протест до Портата и да поиска „обезщетение за всички българи в Мала Азия за нанесените им щети със заграването на недвижимите им имоти и стоки от магазините им“. Той обаче се въздържа поради вътрешнополитически причини и най-вече поради зависимостта си от депутатите от турски произход.

В средата на юли 1914 г. пристигнаха в Дедеагач последните групи нещастни бежанци от Мала Азия, „голи и гладни от няколко дена, боси, ограбени там от властта и турското население“. Същевременно турците от Западна Тракия се изселваха „постепенно с всичките свои багажи в Турция“. Разликата в отнoшението бе очевадна, но Портата отказа изобщо да разглежда представените списъци на загравеното имущество. Това щеше да стане вековна традиция.

От събраните сведения относно причините за преждевременното изселване на малоазийските българи, без да приберат реколтата, стана пределно ясно, че османската власт им давала „срок от 48 часа да разпродадат каквото могат и да напуснат селата“. При разпродажбата обаче не допускали „никакви външни купувачи“, за да бъдат присвоени имотите и добитъкът „на нищожно цена“. Мухаджирите разполагали с покъщината, грабелите и прогонвали най-упоритите, за да ги убият вилнеещите по пътищата черкезки банди. Те си бяха продали „на баснословни цени“ имотите в България, а пък Портата ги обяви за „пострадали и прокудени“, та следвало да бъдат овъзмездени.

Българите бяха „поставени вън от законите на империята, ако в нея съществувал закон за другогерците“. „Никога не сме били толкова безправни роби. На всяка крачка, на всяка стъпка ни се даваше да разберем, че участва ни е решена. Вън от бащините огнища въпреки право и закон!“ Макар Високата порта да не признаваше намесата си, тя ръководеше безмилостното прогонване на многочленни семейства

и захвърлянето им на произвола на съдбата: „Нашите имоти се отнеха насилствено от турската власт, и то със знанието и поощрението на централното правителство, и нас ни изхвърлиха от имотите ни без всяко право и закон!“

На 2 ноември 1913 г. в Одрин бе сключено Съглашение между царството и империята за бежанците от Източна Тракия, според което „българските селяни от Лозенградския и Одринския санджак да се настанят в изпразнените мюсюлмански села, находящи се в отстъпената на България

51 427 души (без Цариград). По данни на Одринската митрополия имуществените загуби на източнотракийските българи възлизаше на огромната сума 4 471 196 800 лева. Изоставените турски къщи и други покрити имоти в царството бяха 3607. Високата порта протакаше и печелеше време, за да обяви българските имоти за османска собственост и да лиши българските бежанци от възможността да се завърнат по родните си места. Според съвременни изчисления цената на тези имоти заедно с пропуснатите лихви и ползи са оценени

„геноцид“ като тежко престъпление против човечеството. В нея под „геноцид“ се разбира „всяко едно от следните действия, извършени с цел да се унищожи, отчасти или изцяло, една национална, етническа, расова или религиозна група като такава“. „Убиване на членове на групата; причиняване на сериозни телесни или душевни повреди на членовете на групата; умишлено налагане на групата условия за живот, целящи физическото ѝ унищожаване изцяло или отчасти; мерки за предотвратяване ражданията на групата; насилствено предаване на деца от групата на друга група.“

Ратифициралите тази Конвенция държави „се задължават да предотвратят и наказват“ това тежко престъпление против човечеството, за което не важеше никаква давност. Разпоредбите на Конвенцията определиха следните действия за наказуеми: геноцид; заговор за извършване на геноцид; пряко и публично подстрекателство за извършване на геноцид; опит за извършване на геноцид; съучастие в геноцид. Макар и въведено по-късно в международна употреба, определението „геноцид“ е приложимо и в българския случай за Южна Тракия и Мала Азия редом с „етническото прочистване“, съвпадащо проявление на държавната политика на Османската империя.

Независимо дали е извършен във военно или мирно време, геноцидът е престъпление против международното право, което договарящите се страни се задължават да предотвратят и наказват. Лицата, извършили геноцид, да бъдат наказвани, независимо дали са правители, държавни служители или частни лица. Кръгът на субектите на наказателна отговорност за извършване на престъплението геноцид се очертава независимо от формата на изпълнителното деяние и от ролята на съучастие.

В съответствие с влезлия в сила от 2002 г. Римски статут на Международния наказателен съд се разширява приложното поле на наказателноправния състав. „Геноцидът“ се определя като действие, извършено с намерение да бъде унищожена изцяло или отчасти етническа, национална, расова или религиозна група, като например: убийство на членове на групата; насилствено предаване на деца от групата на друга

група; умишлено налагане на групата условия на живот, целящи нейното пълно или частично физическо унищожаване. Международноправната отговорност настъпва веднага след осъществяването на международноправното нарушение. Формата на отговорност е в зависимост от степента на настъпилите последствия.

Всяка война е съпроводена с насилия над мирното население или както казват французите: „На война като на война!“. В случая обаче става въпрос за масовите убийства като държавна политика, извършвани системно по план и върху карта. Младотурските водачи начело с Енвер бей ръководеха заличаването на българските селища, за да бъдат настанени там мухаджирите и така да се осигурят етнически подстъпите към имперската столица: „Никога повече българи пред стените на Цариград!“

Етническото прочистване на българите в Източна и Западна Тракия бе отразено в международната „Карнегиева анкета“, но световното обществено мнение не го заклеими. Напротив, политическата пропаганда на съседите и техните велики покровители бичуваше т. нар. български зверства и замижаваше пред българските мъченици. В историята не се признава условното наклонение с „ако“, но ако младотурските изверги бяха наказани или поне морално заклеимени още през лятото и ранната есен на 1913 г., то вероятно те биха се замислили да извършат геноцида над арменците. Вместо да бъдат застреляни от закъснели отмъстителни след Първата световна война, „Тримата злодеи“ в Цариград своевременно трябваше да бъдат изправени да отговарят пред Международния съд в Хага като предупреждение към расистките фанатици от Третия райх да не изстребват евреите.

Изстраданияте поуки са ценно предупреждение към настоящите и бъдните поколения, които не трябва да оставят Злото ненаказано с оправданието, че не ги засяга, защото то по-рано или по-късно ще потропа и на тяхната врата. Крайно необходимо е те да се предават по веригата на поколенията като дълбоко и незаличимо врязани в историческата памет. И тогава отсреща ще има кой да се притече на помощ. Девизът на Тракийската организация „Не забравяйте, но не отмъщавайте!“ звучи толкова благородно, че би трябвало да се осъзнае и възприеме и от другите съседни нам народи, за да е възможно неговото осъществяване.

Откъс от книгата на акад. Георги Марков „Българското крушение 1913“ (изд. „Захарий Стоянов“)

територия от Тракия, тъй като българските села от тези два санджака са заети от мюсюлманските бежанци, дошли от поменатата територия“. Правата на собственост се зачитаха „строго“ и при разлика в оценката се полагаше обезщетение: „Размяната ще става по цели села“. Българите, османски поданици, от селата на Родоския и Галиполския санджак се завръщаха „свободно“ по родните места, както и жителите на градовете в Източна Тракия след съответното одобрение в тримесечен срок. Съглашението не бе внесено за ратификация в Народното събрание и не получи силата на междудържавен акт, защото не отчиташе съотношението между българските и мюсюлманските бежанци. Високата порта обаче твърдеше противното.

Посоченият общ брой на българските села бе 108 с 10 934 къщи и население

на 17 000 000 000 щатски долара, от които не са платени нито един грош!

Погромът над тракийските българи бе генералната репетиция за последвалото след две години изстребление на арменците в Османската империя, което на 24 май 1915 г. Тройното съглашение обяви с декларация за „престъпление против човечеството“. След Първата световна война полският еврейн Рафаел Ленкин въведе определението „геноцид“ (убийство на рода) по повод унищожения милион и половина арменци, а холокостът на евреите през Втората световна война му придаде официално значение като международно престъпление.

На 9 декември 1948 г. Общото събрание на ООН прие Конвенция за преследване и наказване на престъплението геноцид, с което се установи международноправният статус на понятието

ТРАКИЙЦИ ОТ ХАСКОВО ЧЕСТВАТ ДЕНЯ НА ЕВРОПА

АНЕТА ГЕОРГИЕВА

Стана традиция всяка година тракийското дружество „Георги Сапунаров“ и народното читалище „Тракия-2008“ – Хасково, съвместно с местната структура в града – фондация „Европа директно Хасково“ да честват Деня на Европа. Тази година честването беше на тема „Ден на Европа и музиката“.

За целта в салона на дружеството беше подредена из-

ложба от снимки, картички и брошури от почти всички по-големи европейски градове.

За музиката в Европа, която е най-голямата обединителка на народите, говори г-жа Венета Стратиева. Тя беше подготвила нагледни материали за развитието на музикалното творчество в Европа – Италия, Франция, Австрия, Германия и др. Като голям принос в музиката на Европа г-жа Стратиева посочи делото на редица наши български певци като Валя Балканска, Янка Рупкина и други.

Интересът към събитието беше голям, почти всички местни медии отразиха в своите рубрики тази инициатива за отбелязване деня на Европа.

НАГРАДИТЕ НА „ГЕРГЬОВДЕН 2018“

Участници в 15-то юбилейно издание на Националния тракийски фолклорен събор „Гергьовден 2018“ в Поморие, организирано от Тракийско дружество „Одринска епопея“ и Община Поморие, със съдействието на НЧ „Светлина 1939“ бяха 134 фолклорни формации от цялата страна. Техните индивидуални и групови изпълнения бяха оценени от професионално жури с председател проф. д-р Стефан Чапкънов – композитор и членове: Калинка Згурова – странджанска народна певица, Николай Николаев – музикален педагог и редактор, Дора Арбова – музикален педагог и Руска Христова – педагог и изпълнител

Специалната награда на манастира „Св. Георги Победоносец“ – Поморие отиде при ансамбъла за изворен фолклор при НЧ „Просвета – 1929“ с. Люляково, община Руен, с ръководител Венета Станева, а втората награда е за фолклорна група „Наниз“ към сдружение „Онкоболни и приятели“ – Бургас, с ръководител Тания Русева.

Наградени фолклорни групи-жени. Първа награда е присъдена на фолклорна група „Здравец“ – Ахелой, на групата за автентичен фолклор „Здравец“ към ПК „Св. Георги“ – Поморие, на фолклорната група „Пей сърце“ към ПК „Св. Георги“ – Поморие и фолклорна група „Комня Стоянова“ с. Драчево. Втора награда получават хор „Изгревски славеи“ при ПК „Изгрев“ – Бургас, фолклорен състав

„Гоце Делчев“ при ПК „Морски звуци“ – Бургас, групата за автентичен фолклор при пристанище „Бургас“ фолклорна група „Росна китка“ при ПК „Здравец“ – Бургас, фолклорна група „Перуника“ при ПК „Освобождение“ – Бургас, фолклорна група при ПК „Тракийец“ – с. Мирюлобово. С трета награда да удостоени дамски хор „Морски звуци“ при ПТК „Морски звуци“ – Бургас, ПК „Иглика“ кв. Сарафово – Бургас, смесена група за автентичен фолклор „Еркечанка“ при ПК с. Козичено, фолклорната група при ПК „Златна възраст“ – с. Дебелт и фолклорната група при НЧ „Поука – 1907“ – с. Горица.

Наградени фолклорни групи – мъже. Трета награда за групата за автентичен фолклор при ПК „Странджа“ – гр. Средец.

Наградени детски фолклорни групи. Първа награда за фолклорна формация „Тракийче“ при НЧ „Л. Каравелов – 1940“ – Бургас.

Наградени индивидуални изпълнители до 18 г. Първа награда за Карина Тодорова, Мария Стойчева и Стилияна – Роса Матева. Втора награда за Виктория Статева, Светлана Христова, Моника Вълкова, Михаела Малчева и Георги Георгиев. Трета награда за: Росица Веселинова, Денис Йорданов, Стоян Радев и Наталия Радева.

Наградени индивидуални изпълнители – жени. Първа награда за Даниела Андреева – Кримова, втора награда – Недялка Стоянова, трета награда

– Гинка Мъжглова, Стойка Лазарова и Райна Караиванова. **Наградени индивидуални изпълнители – мъже.** Първа награда за Николай Караджов, втора награда за Атанас Георгиев.

Наградени инструменталисти. Първа награда получа-

ват Николай Радоев – тамбура и Павел Димов – гайда; с трета награда са удостоени Николай Иванов – гайда и Стамен Павлов – тъпан.

Всички наградени получават и плакет.

ЗАВЪРШИ УЧЕНИЧЕСКИЯТ КОНКУРС В СТАРА ЗАГОРА

Обявено бе класирането на ученическите конкурсни работи на Областния ученически конкурс „Не забравяйте, но не откъсвайте!“, проведен по повод 105 години от падането на Одринската крепост, 115 години от Преображенското въстание и 105 години от разорението на тракийските българи. Конкурсят бе организиран от тракийско дружество „Одринска епопея“ в Стара Загора. В категорията „Рисунка“ – V-VII клас първо място не е присъдено, на второто е класиран Еленабел Драгомиров (VII клас, VI ОУ „Свети Никола“, Стара Загора).

Третото място е за Велик Генчев (VII клас, VI ОУ „Свети Никола“, Стара Загора), Мартин Караколев, (VII клас, VI ОУ „Свети Никола“, Стара Загора). И в категорията „Рисунка“ за участници от VIII до XII клас, първо място не се присъжда. Определено е сомо едно второ място за Мариела Драгомирова Желязкова (VIII клас, НПГВМ „Иван Павлов“, Стара Загора).

В категория „Презентация“, възрасто-

ва група V-VII клас, на първо място са:

Кристиана Красимирова Райкова (V клас, II ОУ „Петко Р. Славейков“, Стара Загора) и Анжелика Бруно Калип (V клас, II ОУ „Петко Р. Славейков“, Стара Загора). Второто място е за Мирослав Након Димитров (VI клас, I ОУ „Свети Паисий Хилендарски“, Гълъбово), Желязко Недялков Димитров (VII клас, I ОУ „Свети Паисий Хилендарски“, Гълъбово) и Радосвета Антонова Банкова (VI клас, II ОУ „Петко Р. Славейков“, Стара Загора). На трето място е Жани Янев Янев (VI клас, II ОУ „Петко Р. Славейков“, Стара Загора).

В категорията „Презентация“ във възрастова група VIII-XII клас: са класирани 7 На първо място Веселин Петранчев и Кристина Йорданова (клуб „Хаджиеновци“, ПГ „Иван Хаджиенов“, Казанлък), на второ място: Николай Христовириров Николов (IX клас, НПГВМ „Иван Павлов“, Стара Загора), на трето място Кадиржан Айдын Иса (VIII клас, НПГВМ „Иван Павлов“, Стара Загора), Ростислав Руменов

Лефтеров (IX клас, НПГВМ „Иван Павлов“, Стара Загора)

Председателят на тракийско дружество „Одринска епопея“ в Стара Загора Цанко Атанасов благодари на участващите ученици в конкурса, който според него е допринесъл за развитието на интереси, потребности и нагласи, свързани с идеята за самостоятелното учене – чрез търсене, набавяне, анализиране и интерпретиране на актуална информация, както и за формирането на ценностни ориентири и личностни качества, свързани с ученето и патриотичното възпитание.

Благодари на директорите на училищата, които са популяризирали информацията на конкурса, на учителите, че са подкрепили своите ученици при изяви на техните таланти. Старши експерт в Регионалното управление по образование в Стара Загора Иван Желязков е оказал активно съдействие при организиране и провеждане на областния ученически конкурс.

ЦВЕТА ПРЕД ПАМЕТНИКА НА СЪВЕТСКАТА АРМИЯ

На 9 май 1945 година с подписване на капитулацията на Германия, завършва Втората световна война. Благодарение на победата на Съветската армия в съюз с армиите на антихитлеристката коалиция, човешкият род бе спасен от фашистката опасност.

Денят на победата бе отбелязан с дълбока признателност от мнозинството българи, които никога няма да забравят ролята на Съветската армия, изпълняваща патриотични и общочовешки задачи при победата над нацистка Германия във Втората световна война.

Венци и цветя пред паметника на Съветската армия в София поднесоха представители на Централното ръководство на СТДБ, представители на политически партии и стотици признателни граждани.

Честито!

Централното ръководство на Съюза на тракийските дружества в България и редакционната колегия на вестник „Тракия“ честитят на рождениците на Съюза през месец юни:

Елена Мурджева – Поморие..... 3 юни 1942 г.

Василка Вангелова – Свиленград..... 3 юни 1958 г.

Красимира Иванова – Харманли ..... 9 юни 1974 г.

Кирил Йорданов – Варна..... 14 юни 1956 г.

проф. Стати Статев – София ..... 19 юни 1955 г.

Петър Янев – Бяла..... 23 юни 1943 г.

Геновева Божкова – Русе..... 25 юни 1967 г.

Николай Димитров – София ..... 28 юни 1965 г.

ТРАКИЯ – Орган на Съюза на тракийските дружества в България – София 1000, ул. „Стефан Караджа“ 7-А, тел.: 02/987 48 96 Печат: НЮЗПРИНТ ЕООД

Абонирайте се!

Каталоген
номер

759

Издава: Върховният комитет

Редакционна колегия: чл.-кор. на БАН Васил ПРОДАНОВ, Георги ДИМИТРОВ -зам. гл. редактор, проф. Иван ФИЛЧЕВ, Елена АЛЕКОВА, Никола ИНДЖОВ и Хубен СТЕФАНОВ; Главен редактор: Тодор КОРУЕВ e-mail: vesttrakia@abv.bg, stdb_sofia@abv.bg, тел.02/986 71 26; факс:02/987 57 53

БАНКОВА СМЕТКА
СТДБ (за вестника)

IBAN: BG34STSA93000001682816 BIC:STSABGSG
Банка ДСК ЕАД, клон 1, ул. „Княз Ал. Батенберг“ – София 1000

КОРЕСПОНДЕНТИ: Недка ГОСПОДИНОВА (Перник) – 076/60 13 67; Димитринка СМОЛЕВА (София) – 02/412 12 36, 0886 746 044; Михаил МИХАЙЛОВ (Сливен) – 044/62 48 53; Анета Георгиева (Хасково) – 0894 044 420; Веска Ламбова (Шумен) – 0877 71 85 03; Мария ИВАНОВА (Ямбол) – 046/66 35 40

Изпращайте текстове не по-дълги от 4 стандартни машинописни страници (1800 знака). Хонорари за публикуването им не се дават.

Кромлехът край Долни Главанак – рогоноският Стоунхендж

На път от „столицата на лешоядите“ и бивш миньорски град Маджарово към Хасково, 10-ина километра след като пресечете Арда, в гората встрани от пътя между селата Долни Главанак и Тополово, се крие истинско тракийско съкровище – най-добре запазеният кромлех в България.

Преди да влезна магната на Източните Родопи, си мислех, че „кромлех“ означава мелница – може би защото ми звучеше като кромел, другото име на воденичния камък. Върхност, пак става дума за камъни, но не воденични, а подредени в кръг (в превод от бретонски: стол – кръг, и lech – камък). Та, край Долни Главанак за първи път разбрах, що е това кромлех – древно мегалитно съоръжение от побити в земята камъни, заредени с енергия, чиято сила е останала непокътната в продължение на хилядолетия. Малък Стоунхендж, далеч от обичайните туристически дестинации в България...

Местото наистина притежава някаква магическа сила, но за разлика от мистичните кътчета в други държави, включени в туристическите справочници, шумно рекламирани и обозначени с билбордове и указателни табели в радиус десетки километри от района на „чудото“, кромлехът в Долни Главанак тъне в анонимност. Ако не пъплехме по пътя с ниска скорост, сигурно щяхме да подминем „информационния център“ за феномена – пуста дървена къщурка наскоро наскоро с чакъл паркинг, с контейнер за смет, химическа тоалетна и няколко табла за визуализация околоръст. Стана ни любопитно и, въпреки жегата, която бе изпестрила

земята с пукнатини, в които можеш да вкараш юмрука си, решихме да спрем.

И слава Богу! Защото иначе надали някога щяхме да видим българския Стоунхендж: единствения по рода си мегалитен комплекс – кромлех, съхранен на територията на България.

До древното тракийско светилище, действало от ранножелязната епоха (VII–VI в. пр.Хр.), през късножелязната, та чак до Средните векове, води екопътека, дълга само 600 метра. Тя пресича малка рекичка, вне се край драки, хвойнови храсти и дивни цветя, цъфтящи напук на зноя, провира се през рекавата горичка и стига до „плешиното теме“ на хълма, в което като корона са побити каменните блокове на кромлеха.

В първия момент, като видях мястото, си казвах: „Е, какво пък – нищо особено, не е лошо, разходихме се, видяхме...“ Но като се заг-

ледах в камъните, пишпеш ги, започнеш да обикаляш наоколо, седнеш на някой от тях, изведнъж усещаш, че не ти се тръгва. „Връхлитите“ някакво странно спокойствие, сякаш невидима гигантска „метла“ минава

през главата ти и отнася надалеч делничните мисли – че отпуската ти свършва, че като се прибереш външните чакат цял куп задачи за отмятане, че няма-няма след по-малко от 24 часа пак си на работа... Просто си седнеш там някъде, извън времето и пространството, чувстваш се добре и подсъзнателно усещаш, че и напред това чувство ще продължи да е с теб...

Звучи като шуротия, нали? Или като опит за зарибявка... Но е факт – поне при мен се случи така.

Не знам дали кромлехът край Долни Главанак наистина крие някаква магическа сила, но наред с любопитството, спрехме на паркинга и за да раздвижа крака си в опит да прогоня една про-

низваща болка в коляното, което бях претоварила предишните дни. На отиване куцухах, „благославяйки“ нилум мъжа си, който предложи да се разходим до края на екопътеката. На връщане вече бях забравила за болката и

извадих болка в коляното, което бях претоварила предишните дни. На отиване куцухах, „благославяйки“ нилум мъжа си, който предложи да се разходим до края на екопътеката. На връщане вече бях забравила за болката и

се спирах край всеки изгнил дънер, цъфте, скала или група камъни, „подредени“ сякаш от човешка ръка... Доста по-късно, когато (по подобие на популярния анекдот за японските туристи, които, докато пътешестват, правят снимки, а като се приберат у дома разглеждат какво точно са посетили) се разшетах из интернет да науча нещо повече за българския Стоунхендж, разбрах, че „камънаците“ край пътя наистина са били човешко дело – част от общ ритуален комплекс, чийто център е кромлехът на върха на хълма...

Ето и фактите за родния Стоунхендж, които също научих по-късно:

Тракийското светилище е открито сравнително скоро –

сълят на строителите е била високите и ниските камъни да се редуват равномерно по целия кръг. В южната част на околността има 4 големи полегнали блока.

Кромлехът край Долни Главанак разкрива много за начина на живот и културата на древните траки, които са призовавали божествен произход на заобикалящия ги свят, издигали са в култ Слънцето и са извършвали различни магически ритуали и жертвоприношения. Смята се, че мисията на кромлеха е била точно такава.

Правото да влизат и извършват ритуали в ограденото култово пространство, са имали само жреците. Сред интересните артефакти, открити на това място, са части от глинени съдове и метални предмети, концентрирани главно около каменните блокове. Някои от съдовете от ранножелязната епоха са с луксозна за времето си богато шампована украса. Открита е ръчно изработена керамика и гърнчарско кодело от късната желязна епоха.

Съществува хипотеза, че кромлехът край Долни Главанак, тракийското светилище Глухите камъни край село Малко Градище и Пернишкият са на една линия и са взаимосвързани. Някои учени допускат възможността това да е древна обсерватория. Местните хора пък разказват, че напролет и наесен, когато денят и нощта се изравняват, каменните блокове сияят с необикновена сила, а при хубаво време слънчевите лъчи сякаш обточват каменните градини.

Много хора смятат, че центърът на кромлеха има силна енергия и всеки, застанал в средата на менхирите, се зарежда положително...

Толкова с цитатите. Не знам какво се е случвало на това място преди хилядолетия, но съм сигурна, че силата на траките продължава да властва в него и през 21 век. И ако, дори случайно, си спреш край пътя между селата Долни Главанак и Тополово, поел си по екопътеката към хълма и си поседял в каменния кръг на жреците, тази сила ще бъде с теб завинаги...

brat-bg.com

